

Националната идентичност като риск

ТЕМА

Ролята на т. нар. идентичност или национална идентичност в международните отношения може да бъде високо рискова и дори пагубна. Идентичността, независимо как се схваща, не подпомага редукцията на рискове от международни конфликти.

ПОВОД/СИТУАЦИЯ

В края на октомври 2021 България сложи вето върху т. нар. преговорна рамка на Република Северна Македония за започване на преговори за пълноправни членство в ЕС.

ОБЕКТ

Обект на този *policy brief* въпросът как да се осигури дългосрочна стабилност на Балканите, но по отношение на един фактор за сигурност, именно Северна Македония. По-конкретен обект е решението на България да спре хода на преговорите между Северна Македония и ЕС за членство. И още по-конкретно, рисковете, които България поема с това си решение.

КОНТЕКСТ

Причината България да постави своя забрана върху преговорната рамка се свежда до националистически съображения или, както е прието да се наричат, фактори от националното самосъзнание и националната идентичност.

Тези фактори са стари и имат значение за всички съседи на Северна Македония. Те са описвани още преди век от външни наблюдатели, а имат активна роля от берлинския конгрес насетне. При отделянето и независимостта на България, Гърция, Сърбия, в съответния исторически ред, от Османската империя територията Македония остава под въпрос. На нея т. нар. Велики сили приписват

огромно значение, най-вероятно без особено основание, а именно, че който контролира Македония, ще има решаващо влияние върху целия полуостров.

Оттук насетне претенциите на съседите на Македония на спират. Отначало, във времената на геополитиката, може би до Втората световна война, те са директно или индиректно териториални. Всяка от съседните страни иска да присъедини Македония и така да довърши собственото си обединение и независимост на национална държава. Това не се удава на никого. Но всяка от страните, по-специално Гърция, Сърбия и България (не толкова Албания) развива масив от аргументи, с които подкрепя своите териториални амбиции. Аргументите засягат език, история, култура, личности от историята, включително царе от пред-османскиѝ средновековен период. Но всеки аргумент е скрито политически мотивиран, независимо че се изгражда с течение на времето цяла система от културно-исторически аргументации, свеждащи се до това, че Македония не е автономна, не може да бъде, а е част от някой от съседите си.

Тази традиция на оспорване продължава и днес. В нея вече значителна роля играят въпросите на т. нар. национална идентичност, тоест символните форми, в които се съзнава и изживява националната принадлежност. Тези символни форми започват да играят съществена, с времето и фатална роля за отношението към Македония. Самата Македония, днес Северна Македония, отговаря по реципрочен начин. Тя развива собствена „идентичностна метафизика“, изгражда себе си като музей на себе си, включително и в буквален смисъл, превръщайки живото градско пространство на Скопие в музей на хилядолетната си въобразена история.

РИСКОВЕ

Големият риск в това развитие се състои в това, че въпросите на сигурността, национална, регионална и международна, започват да се решават чрез символно-митологически референции и аргументи о въобразената, но страстно развивана национална идентичност. Така неясната инстанция на „националната идентичност“ започва да решава въпроси на сигурността и рисковете за сигурността. Това заместване представлява само по себе си висок риск. В него рискове и сигурност не се решават в термините на риск и сигурност, а в символното пространство на едно разпалено национално въображение.

Тази смяна на езика няма други основания освен локалните политики и кариери на дадени партии, каквито в България са ВМРО, отчасти и ГЕРБ. Но те в своята си логика имат право: оказва се, че по различни изследвания на масови нагласи, между 65% и 85% от гражданите на България подкрепят твърда политика към Македония и забрана на пътя към членство в ЕС. Базата на тази подкрепа е в убеждението, достатъчно масово, че Македония краде ресурси на националната идентичност, а именно език, история, култура, исторически фигури, все елементи на едно символно съзнание.

Така може да се твърди, че рисковете за сигурността се състоят в това, че тези същите рискове се артикулират на език, който не позволява тяхната артикулация. Езикът на идентичността и нейната митология/метафизика е по принцип, дефинитивно изключващ. Той цели, това не неговият смисъл и функция, да обособява, да отделя, да създава ограждение, в което да се развие една въобразяема индивидуалност, а именно тази на националното.

Обратно, езикът на рисковете за сигурността, предполага частично изключване на индивидуалното на нацията и отваряне към общо поле на интереси. Тези интереси трябва да се срещнат, да протече обмен между тях, да си разменят съобщения, да се разберат за общи действия и т.н. В дъното на този процес лежи една фундаментална грижа. Това е грижата за съхранението им мира. Мирът не може е да бъде осигуряван с ресурси на националните митологии,

тъй като те са агонални, отнасят се враждебно към всеки друг, не се интересуват от обмен, в резултат на който всеки ще отстъпи за да се съхранят всички.

ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

Процесът е тревожен не поради друго, а поради високата и твърда подкрепа, която получава от страна на гражданите на България. Точно както забраната за членство в НАТО от страна на Гърция спрямо Македония имаше подкрепата на гръцкото общество. При такова съгласие с правителствената политика самото правителство няма много полезни ходове, освен да следва същата твърда политика.

Единственото, което може да се предприеме е кампания в духа на изясняване в публичната сфера, че става дума за различни неща – въпросите за история, език, символи, култура и т.н. са една категория и са на една плоскост, а въпросите на международната сигурност са в друга категория и на друго равнище. Българското правителство трябва да предприеме такава кампания по разграничаване на двата въпрос.